

Ferdinandy György

MAGYAR KÖLTŐK AZ EBENFURTI SZÁRNYVONALON

Öt évvel 1956 bukott forradalma után néhány Párizsba került fiatal magyar író megelégtelt az emigránssajtóban betöltött szegény rokon szerepét, és új irodalmi és kritikai folyóirattal állt elő, a *Magyar Műhely*-lyel.

A vállalkozás, a szakítás az emigránspolitizálással, az avantgarde hagyományok felújítása és folytatása bátor húzás volt, bátor és reménytelen. Akkor, 1962-ben még senki sem tudta, hogy a Nyugatra érkezett kétszázezernyi menekült körében lesz-e igény ilyen fórumra.

Az alapítók a hírverés és a terjesztés terén is újítottak. Nem a politikai emigráció fórumain adtak életjelt magukról, hanem – modern vándorszínészek – nagy európai körutakon mutatták be a *Műhely* első számait. Öt év alatt az ötvenhatosok úgy-ahogy megtalálták már választott hazájukban a helyüket. Anyagi gondjaik megoldódtak. Ideje volt a szellemi táplálékot is házhoz szállítani nekik.

Nem tartoztam a *Magyar Műhely* állandó munkatársai közé, fél tucat elbeszélésemet ha közölték az indulás éveiben a párizsiak. Annál gyakrabban voltam a szerkesztők sofőrje előfizetőket toborzó európai körutaikon. Talán leghosszabb és minden bizonnyal legkalandosabb utunk Ausztriába vezetett.

Meghívónk a bécsi Bornemisza-kör volt, és a kocsiban hárman ültek körülöttem: Nagy Pál, Parancs János és Papp Tibor. Autósztrádák még nem voltak azokban az időkben sem Franciaországban, sem Ausztriában. Keskeny, csatakos országutakon kanyarogtunk, többnyire sötétben: hajól emlékszem, tél eleje, november vagy december lehetett. Az éjszakai kocsikázásnak volt egy másik igencsak kézenfekvő oka is: megta- karította a szállodát, amit sem a Bornemisza-kör tiszteletdíja, sem a francia ösztöndíj nem fedezett.

Útban Kelet felé megálltunk Münchenben, ahol a Bülow Strasse rádiósai megvendégelték a fáradt és farkaséhes párizsiakat. Az emigráns-sajtótermékek hol gyanakvó, hol ellenséges kórusában az *Új Látóhatár* volt az első üdítő kivétel. Molnár József és Borbándi Gyula aligha értettek mindenben egyet a műhelyesekkel, de tiszteletben tartották őket; mint magánemberek talán még szurkoltak is nekik.

Három utasom horkolva aludt a kocsiban egy-egy ilyen rögtönzött vacsora után. Én pedig – mi mást tehettem – nyomtam tovább a pedált. Huszonévesen sok mindent kibír az ember.

Bécsben Szépfalusiék fogadtak. Volt valami rögtönzött találkozó is a Kapisztrán utcai lakásban, fiatalok vettek minket körül, a *Műhely* bécsi hívei. Az elszállásolás könnyen ment, én valami diákotthonba kerültem, ahonnan – úgy gondoltam – könnyebb lesz majd lelépnem, mint Szépfalusiéktól. Addigra lett ugyanis egy szép magyar lány, aki felajánlotta a szobáját – a diákotthonba csak reggel jutottam be, kapunyitás után. A lánynak még a nevét is elfelejtettem azóta – huszonévesen ilyen hálátlan az ember.

Délután, ismét Szépfalusiéknál, összeállítottuk az esti programot. Emlékszem, Papp Tibor megkérdezte, elolvashatná-e a kéziratomat. Azután nemcsak elolvasta, hanem mondatról mondatra átnézette velem. A *Halt* – akkor még *Flipper* – című kroki arról szólt, hogy egy fiú látni akarja a tengert. És hát hogy ez nem sikerül neki.

A szövegre ráfért a javítás, de este a sok húzástól alig tudtam felolvasni a kéziratomat. Emlékszem, Szépfalusi Pista odasúgott valamit Papp Tibornak. Valami olyasmit, hogy „nem igazán jó ez a Ferdinándy”. Nyilván látta Tibor javításait, és maga a történet, aminek nem volt magyar vonatkozása, sem tetszhetett neki.

Hazai vonatkozása a többi írásnak sem volt, hacsak az nem, hogy magyar szemmel került bemutatásra bennük – mint mondtuk volt – a vadnyugat. Az emigránsajtó nyavalyáit, az acsarkodást és a siránkozást mélyen megvetették a párizsiak. Fenegyerekék voltak, büszkéek arra, hogy az irodalom és a művészetek fővárosában is két vállra fektették ezt az idegen világot. Nem lettek sem emigránsok, sem hontalanok, legfeljebb tanulmányúton lévő magyar diákok, akik nem tartoznak elszámolással senkinek. '56 őszen bőségesen kiérdemelték ezt a tanulmányutat.

A műsoron másnap Graz szerepelt. Két kocsival indultunk útnak, mert velünk tartott Szépfalusi is. Fáradtak voltunk és elégedettek. Turnézó sztárok: megtapsoltak és kifizettek minket a bécsiek.

Útközben még várt ránk egy meglepetés. Wiener Neustadtnál vendéglátóink lekanyarodtak a grazi útról, és megálltak egy pályaudvaron.

– Egy kis Magyarország? – kérdezte Szépfalusi Pista titokzatosan.

Sopron és Ebenfurt között – milyen hihetetlen! – minden vasfüggöny és aknazár ellenére is változatlanul működött a raab–oedenburg–ebenfurti vasútvonal, ami – mint neve is jelzi – egy kis darab Magyarországon is áthaladt.

Pista megvette a jegyeket, a három párizsi beszállt. Mi ketten – a két vezető – nem tarthattunk velük: osztrák földön kellett bevárnunk a visszaérkező bátor kis vonatot.

Villámgyors kaland volt, talán egy óra hosszát sem tartott az egész. A határlomáson némán ültek vissza mellém a párizsiak.

– Milyen volt? – kérdeztem tőlük kint a grazi úton.

Nem feleltek.

– Tudod – mondta később Tibor –, Sopronon egészen lassan, lépésben halad át a vonat. És hát pályamunkások dolgoznak a sínek között. Magyarok.

– Kiszóltatok nekik?

– Azt nem lehetett. A határőrök légmentesen lezárták a vagonokat.

– Tibor integetett – mondta Nagy Pali. – És akkor az egyik felemelte az ujját, és tréfásan megfenyegetett.

Neveztünk. Csak akkor vettem észre, hogy milyen furcsa a hangjuk. Hogy ezek sírtak mind a hárman a Graz felé sikló francia gépkocsiban.

Szép, napsütéses délelőtt volt, sápadt téli vasárnap. Itt, Burgenlandban minden, még az útszéli eperfák és a kajla mérföldkövek sora is a túlsó partra, az elhagyott aprócska hazára emlékeztetett. Valahol itt kúsztunk át a határon, amikor odaát elbukott a forradalom.

Este Nagy Pali – akkor még Lőrinc Pál – egy rövid írást olvasott fel, torokszorító kis karcolatot, amit később egyetlen kötetébe sem vett fel, és aminek ma már a címére sem emlékezem. A sikert általában a *Malacok mennyországa* című elbeszéléssel aratta:

két magyar fiú kalandjaival a párizsi vágóhídon. Most azonban, Sopron után, nem volt kedvünk a nevetéshez. A grazi közönség pedig így is vette a lapot.

Parancs Janó aznap is koromfeketébe öltözött. Szaggatott mondatokban, a felindulástól rekedten beszélt, a teremben vágni lehetett a csendet, még tapsolni se mertek az emberek, amikor vége lett a felolvasásnak.

*„Így élünk, drága barátaim, gyötrődve, reménytelenül,
Óráról órára mentve, tovább cipelve a múlt igazát...”*

Nem volt könnyű még kimondani sem olyan hallgatóság előtt, amely öt éve főfoglalkozásban felejteni akarta az átélt borzalmakat. A naplóból idézek; csupa olyan vers, ami a későbbi magyarországi kötetekből kimaradt.

Grazban családoknál helyeztek el minket, én egy kétgyermekes házaspárnál aludtam. Vajon kik lehettek? Huszonnégy órára otthon éreztem magam náluk.

Huszonnégy órára, mert este, vacsora után indultunk tovább Párizs felé, keresztül az osztrák Alpokon.

Útravalónak most is sligovicát vittünk, csokoládét és kenyeret. A hegyek között már leesett a hó, nehezen haladtunk. Tibor és Nagy Pali összeszámolták az előfizetőket: nem voltak valami sokan. Janó, a szóltan Janó aznap este énekelt. „*Elindultam szép hazámbul*” – dörmögte. Aztán folytatta: „*Jaj istenem, rendelj szállást.*”

Ezt a szállást most, 1999 októberében megtalálta Parancs. És mintha csak felsőbb utasításra tette volna, az egyetemen ma az ő versét elemezte egy Puerto Ricó-i diák. Késői igazságszolgáltatás.

1999. október 24-én